

MAGDALENA NATUNIEWICZ-SEKUŁA

Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Warszawa

CMENTARZYSKO GERMAŃSKICH ELIT
W CENTRUM BURSZTYNOWEGO WYBRZEŻA – WEKLICE,
GM. ELBLĄG

Już w czasach starożytnych obszary na wschód od ujścia Wisły, a przede wszystkim okolice Elbląga stanowiły atrakcyjne tereny dla osadnictwa pradziejowego, przez co cieszą się ogromnym zainteresowaniem archeologów w czasach obecnych. Spośród wielu zarejestrowanych na tym terenie stanowisk, jednym z kluczowych dla poznania pradziejów regionu jest cmentarzysko w Weklicach, gmina Elbląg. Nekropola ta użytkowana była od końca I-go do początków IV-go wieku po Chrystusie przez ludność zagadkowej kultury wielbarskiej, która identyfikowana jest z pobytem Gotów na ziemiach polskich. Szlak wędrówki plemienia Gotów, odzwierciedla starożytne źródło pisane *Getica*, pióra kronikarza łacińskiego Jordanesa, pochodzące z VI wieku naszej ery. Przedstawia ono drogę przemarszu tej ludności od Skandynawii po Morze Czarne, tam gdzie w późnej starożytności tworzą się władztwa poświadczonych historycznie Ostrogotów, Wizygotów i Gepidów. Cmentarzysko w Weklicach to jedna z niewątpliwie najciekawszych i najbogatszych rozpoznanych nekropolii środkowoeuropejskiego *Barbaricum*, jakim to mianem Rzymianie określali tereny poza zwartymi granicami cesarstwa. Stanowisko dostarczyło obfitych źródeł archeologicznych i antropologicznych do rekonstrukcji dziejów ludności zamieszkującej u schyłku starożytności na wschodnim obrzeżu delty Wisły. Nekropola położona jest w centralnym punkcie wybrzeża bursztynowego Bałtyku, który łączył ze sobą główne szlaki handlowe starożytnej Europy. Pierwszy z nich prowadził drogą lądową z południa i znany jest pod nazwą słynnego „szlaku bursztynowego”, a drugi – drogą wodną – od zachodnich prowincji Cesarstwa Rzymskiego przez dorzecze Laby, lub od ujścia Renu do Wysp Duńskich i wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego. Funkcjonowanie tych szlaków potwierdzają odkryte w Weklicach importowane przedmioty z różnych stron ówczesnego świata, które świadczą o szerokich powiązaniach mieszkającej tu ludności zarówno ze Skandynawią, jak i z *Imperium Romanum*. Nieocenionym źródłem potwierdzającym fakt handlu z Rzymem jest przekaz łaciński z czasów panowania cesarza Nerona o wyprawie Rzymian na te tereny po bursztyń bałtycki. Ogromna ilość tego minerału ozdobiła w I wieku n. e. słynne igrzyska gladiatorów.

Do tej pory w Weklicach odkryto ponad 500 pochówków, zarówno ciałopalnych, jak i szkieletowych, wyposażonych zgodnie z ówczesnym zwyczajem w ozdoby i przedmioty codziennego użytku. Jest to zbiór ponad 3.500 zabytków metalowych, wykonanych ze stopów miedzi, brązu, srebra, żelaza, a niejednokrotnie złota. Odkrywane są tu także naczynia gliniane i paciorki szklane importowane z Rzymu oraz bursztynowe wykonane na miejscu. Poza zabytkami niezwykle cenne są obserwacje nad formami grobów, sposobami traktowania zwłok, śladami zabiegów magicznych i specyfiką ceremonialnego stroju. Te i wiele innych osobliwości, jak pierwsze odkryte w Polsce zapożyczenie od mieszkańców Bornholmu zwyczaju chowania zmarłych w łodziach dłubankach, czy pojawienie się pod wpływem kontaktów z Sarmatami licznych amuletów, stanowią główny przedmiot rekonstrukcji życia populacji weklickiej. Źródła te dowodzą, że miejscowa ludność mogła kontrolować ówczesne europejskie szlaki handlowe. Szlaki te przetrwały także do czasów średniowiecza, gdzie 500 lat później na bazie zwartej osadnictwa starożytnego powstaje słynna rzemieślniczo-handlowa osada Truso, zamieszkała przez Wikingów, Prusów i Słowian. O jeszcze późniejszych kontaktach z zachodnią Europą świadczą, zachowane do dziś, średniowieczne grodziska w Weklicach.

Opisywane cmentarzysko znane jest badaczom starożytności już od lat 20-tych XIX wieku. Początkowe wykopaliska podjęte zostały przez archeologów niemieckich w latach 20-tych XX wieku. Już pierwsze znaleziska, w tym zwłaszcza unikatowy, importowany z Rzymu dzban brązowy, poświadczyły o wyjątkowości stanowiska. Niestety wyniki tych badań, ze względu na zawieruchę wojenną, nigdy nie zostały całkowicie opublikowane, a zabytki bezpowrotnie zaginęły. Dopiero po zlokalizowaniu cmentarzyska w 1984 roku na podstawie pruskich danych archiwalnych, podjęte zostały nowoczesne badania wykopaliskowe, które trwały do roku 1998. Badaniami kierował prof. Jerzy Okulicz Kozaryn z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego wraz z prof. Łucją Okulicz-Kozaryn z Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. Znaczne zniszczenia cmentarzyska, rabowanie grobów już w starożytności, i późniejsze poszukiwania amatorskie „starożytników”, eksploracja żwiru i piasku oraz głęboka orka sprawiły, że już od momentu rozpoczęcia metodycznych badań wykopaliskowych wysoki procent grobów uległ zniszczeniu lub naruszeniu, a nie przebadana do tej pory część stanowiska nadal zagrożona jest zniszczeniem. Z tego powodu, jak i również ze względu na przygotowanie publikacji stanowiska¹, od roku 2003 rozpoczęto kolejne prace terenowe, które trwają do dziś przynosząc coraz to nowsze spektakularne odkrycia.

¹ Projekt realizowany jest w ramach dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla programu **Dziedzictwo Kulturowe**, priorytet 5: **Ochrona Zabytków Archeologicznych. Monografia stanowiska: "Weklice. A Cemetery of Wielbark Culture on the Eastern margin of Vistula Delta, (excavations 1984-2004)"** ukaże się drukiem pod koniec 2011 r.

LITERATURA

Garbsch J.

1965 *Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert*, „Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte“ 11, München.

Godlowski K.

1970 *The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Prace Archeologiczne” 11, Kraków.

1981 *Okres wędrówek ludów na Pomorzu*, „Pomorania Antiqua” X, s. 65-129.

Kasprzycka M.

1999 *Tło paleogeograficzne osadnictwa Żuław Elbląskich w pierwszy tysiąclecie naszej ery*, Warszawa.

Krause W.

1825 *Über die Nachgrabungen zu Weklitz und Meislatein*, „Beiträge zur Kunde Preußens“, Vol. 7, Königsberg, s. 72-88.

Natuniewicz M.

2000 „Nowe” znaleziska ze starych wykopalisk. Ocalale materiały archeologiczne z okresu wpływów rzymskich z okolic Elbląga, [w:] J. Kolendo, W. Nowakowski (eds.), *Antiquitates Prussiae. Studia z archeologii dawnych ziem pruskich*, Warszawa, s. 105-206.

Natuniewicz-Sekuła M.

(w druku) *Szkieletowe groby o orientacji W-E z cmentarzyska w Weklicach, stanowisko 7, gm. Elbląg. Kilka uwag na temat obrządku pogrzebowego w kulturze wielbarskiej*, [w:] Nowe materiały i interpretacje. Stan badań nad kulturą wielbarską – Materiały z konferencji, Gdańsk (2004)

(w druku) *Birytualny? pochówek z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach st. 7, gm. Elbląg*, [w:] XV Sesja Pomorzoznawcza – Materiały z konferencji, Elbląg (2005)

Natuniewicz-Sekuła M., Rein-Seehusen Ch.

(w druku) *Baltic connections. A comparative study of boat graves from the Weklice and Slusegård cemeteries*, [w:] Network Denmark-Poland. Archaeology and Cultural Heritage. Contacts across the Baltic in the Iron Age (500 BC-1000 AD) – Materiały z konferencji, Københavns Universitet (2005-2006)

Okulicz-Kozaryn J.

1991 *Das Gräberfeld von Weklice. Zur Besiedlungsgeschichte des Weichseldeltaraums in der römischen Kaiserzeit*, „Archeologia” XI (1989), s. 115-127.

1992 *Centrum kulturowe z pierwszych wieków naszej ery u ujścia Wisły*, „Barbaricum” 2, Warszawa, s. 137-155.

Wielowiejski J.

1970 *Kontakty Noricum i Panonii z ludami północnymi*, Wrocław.

Wołagiewicz R.

1970 *Napływ importów rzymskich do Europy na północ od środkowego Dunaju*, „Archeologia Polski” XV/1, s. 207-252.

MAGDALENA NATUNIEWICZ-SEKUŁA

THE CEMENTARY OF GERMAN ELITE
IN THE CENTRE OF THE AMBER COAST. WEKLICE NEAR ELBLĄG

Summary

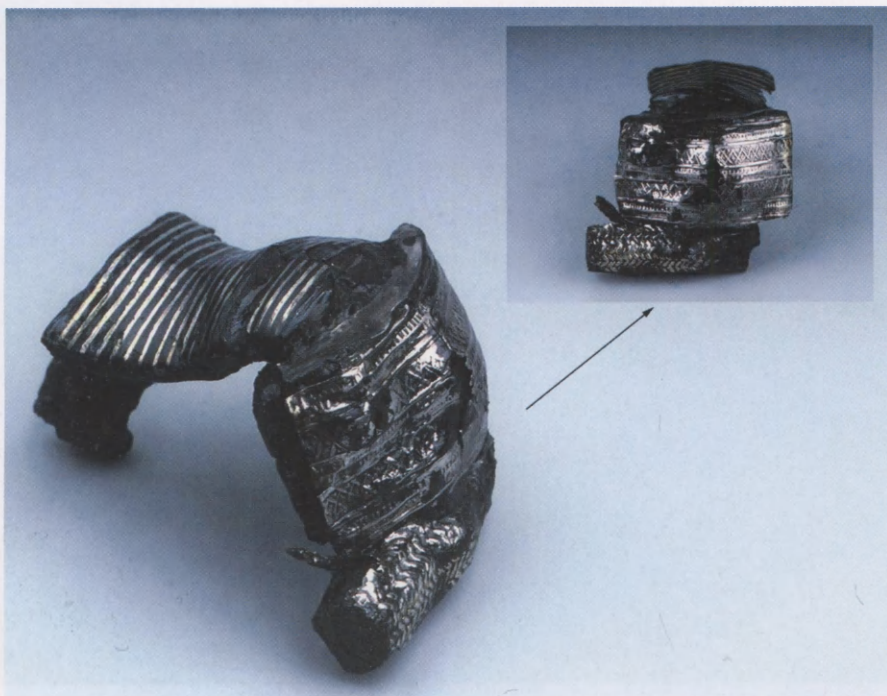
Examined since 1984, a cementary in Wekllice is located on one of the nearby hills around the southern part of Elbląg Highland. The necropolis was used by tribes of so called Wielbar culture at Roman times – from the end of the 1st century to the beginning of the 4th century A.D. This culture was identifies with the Goths who had settled on Polish land during their migration to the coast of the Black Sea. The cementary in Wekllice is one of the most interesting necropolises in the middle of European Barbaricum, as the Romans used to call the land outside the strict borders of the empire. The excavation site was a very important and rich source of archeological and antropological knowledge (approximately 3.500 pieces made of ore, bronze, iron, clay, glass and amber). The pieces helped to reconstruct the history of people who had lived on the eastern side of the delta of Vistula at Ancient times. The necropolis is situated in the central part of tha amber coast of the Baltic Sea which was a junction point linking the main trade routes in Ancient Europe. The first one called the amber road ran on land from the south while the second one ran via water from the western provinces of the Roman Empire via the river of Elbe or the mouth of Rhine to the Dane Islands and along the costs of the Baltic Sea. The presence of both routes can be confirmed by the objects imported from various parts of the world and then found in Wekllice. They are also an evidence that there used to be wide connections between the society living in the area and other people living in the Roman Empire and Scandinavia.

Ryc. 1. Weklice, gm. Elbląg – szkielet mężczyzny wraz z wyposażeniem z grobu nr 24.
Ryc. 2. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – szkielet mężczyzny z grobu nr 471.

Ryc. 3. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – zarysy grobów nr 481-484.

Ryc. 4. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – brosza żelazna inkrustowana srebrem z grobu nr 22.

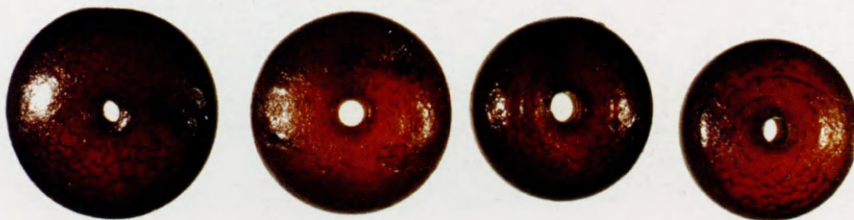
Ryc. 5. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – złoty wisiorek z cienkiej blaszki zdobiony granulacją z grobu nr 45.

Ryc. 6. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – złote ozdoby z grobu nr 208.

Ryc. 7. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – srebrne bransolety z grobu nr 208 (około 2 połowy II w. po Chr.).

Ryc. 8. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – toczone paciorki z bursztynu.

Ryc. 9. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – importowane ze Skandynawii tzw. zapinki rozetowe. Srebro zdobione złotą folią i detal – nóżka zapinki z wyobrażeniem twarzy mężczyzny (Gota ?).

Ryc. 10. Weklice, gm. Elbląg, stan. 7 – importowane naczynie terra sigillata.